

Előzetes jelentés a Bécsi úti temető déli részletének feltárásáról III.

(Bp., III. ker. Bécsi út 46-50.)

A feltárás helyszíne észak felé csatlakozik az 1993. és 1997. között régészetileg megkutatott Bécsi út 38-44. sz. alatti területhez. (BERTIN 1996, 1997) A korábbi ásatási területre megépített bevásárló központ további bővítését határozták el északi irányban 1998-ban, ami szükségessé tette a leletmentés folytatását a 46-50.számú telkek alatt is. A kereskedelmi központ építettségét ezúttal is az SBI Hungary volt, mely cég készségesen együttműködött a múzeummal a terület feltárásában.

Miután az új ásatási területen korábban nem volt nagy kiterjedésű kutatás, a szomszédos területek (38-44. sz.) feltárásainak eredményeiből következtethettünk az itt várható eredményekre. Egyértelmű volt, hogy a Bécsi út mentén, a lelőhely keleti szélén számíthatunk a római kori temető (csontvázas és hamvasztásos temetkezések, sírkertek) folytatására.

Két korábbi irodalmi adat azonban említi a vizsgált területet. Az első Kuzsinszky Bálint 1912 október 15-i jelentése, ahol tömören beszámol arról, hogy a csatornahálózat

Preliminary report on the excavations in the southern sections of the Bécsi Road cemetery, III.

(46-50 Bécsi Street, District III, Budapest)

To the north, the location of these excavations is adjacent to the areas investigated archaeologically between 1993 and 1997 and Lots 38-44 on Bécsi Street (BERTIN 1996, 1997). It was decided to expand to the north a shopping center, built in the neighboring lot. Thus, rescue excavations had to be continued in Lots 46 and 50 as well. In this case, again, the developer was SBI Hungary, a firm that has offered unflinching support to and cooperated with the Museum during the course of excavations.

Since previously no extensive excavations have been undertaken at this location (Lots 46-50), the situation here had to be inferred on the basis of data recovered from neighboring areas (Lots 38-44). Unambiguously, however, we could reckon with the continuation of the Roman Period cemetery (cremation and inhumation burials, walled-in grave plots) along Bécsi Street, on the eastern edge of the site investigated.

Two earlier items in the literature mentions the area under discussion

építése során, a Bécsi út alatt, a 48. sz. magasságában egy téglasíros, hamvasztásos temetkezés került elő, római érem kíséretében. (BTM Adattár H 419-83)

A második forrás Németh Margit beszámolója. (NÉMETH, BTM Adattár 432-77) E szerint 1969, októberében, az 50. sz. alatt kerti munkák során agyagcsövek kerültek elő. A leletmentés egy hozzátétőleg észak-déli irányú, mintegy 11 m hosszan követhető vízvezeték részletét és az ahhoz kapcsolódó vízelosztót hozott felszínre, közvetlenül járószint alatt. A kert északnyugati sarkában találták meg a négyszögletes 1 x 1 m-es vízelosztót (1.kép), melynek déli kivezetésének irányában előkerült a csatorna további részlete. Az északi irányban azonban, ahonnan a víz érkezett, valamint a keleti oldalon már nem találták kapcsolódását. Egy kiegészítő megjegyzés szerint a csatorna az 54. sz. alatt is jelentkezett. Az 1998. évi feltárás azonban, miután területe keletebbre volt az 1969. évi leletmentéstől, nem tudta hitelesíteni a korábbi eredményt. Az azonban egyértelmű, hogy ugyanennek a vízvezetéknek egy részlete, került elő a Bécsi út 38-42. sz. alatt. (MÁRITY, BTM Adattár 1820-97)

A hat hónapig tartó kutatás 1800 m² -nyi területet érintett a telek ke-

here. The first is a report written by Bálint Kuzsinszky written on October 15, 1912. In this work he gave a concise account of the discovery of a brick constructed cremation grave (accompanied by a Roman coin) under Bécsi Street, in the region of Lot 48 (Archives of the Budapest History Museum, H 419-83).

The second source is a report by Margit Németh (NÉMETH, Archives of the Budapest History Museum, 432-77). According to her account, in October 1969, clay pipes were found in Lot 50 during gardening work. Directly under the walking surface, rescue excavations brought to light an approximately 11 m long section of a water conduit that ran, more-or-less, in a north to south direction, together with an attached water-divider. This square water divider (Figure 1), measuring 1 by 1 m, was discovered in the northwestern corner of the garden. The continuation of the pipe was also found in the direction of its southern outlet. However, no connections were found either towards the north where the water came from or towards the east. According to a complementary note, this drainage was also found in Lot 54. Excavations in 1998, however, were located east of the area investigated in 1969. Previous observations, there-

1.kép: Római kori csatorna 1969-ben előkerült vízelosztó eleme
 Figure 1. Dividing element of a Roman Period drainage recovered in 1969

leti irányban, a Bécsi út felé lejtő részen. A telek nyugati, magasabban fekvő sávja várhatóan 1999-ben kerül föltárásra. A feltárás során három korszak: a rézkor, a római kor és a középkor leletei kerültek elő. Ezen kívül érintettünk különböző, modern objektumokat is.

A rézkorból (2.kép) mindössze egy gödör és egy nagyobb kőtömböt körülvevő cölöplyuk rendszer jelentette a topográfiai eredményt. Az utóbb említett objektum körül állatsontok és edénytöredékek kerültek elő, melyeket a Bádeni kultúrához tartoztak. Az őskori feltárásokat Prander Péter kísérte figyelemmel.

A rézkort követően a római kor emlékanyagát rögzíthettük a területen. Ez évben is megfigyelhettük, hogy a területet a római kor évszá-

fore, could not be reconfirmed. Undoubtedly, however, a section of the same water conduit came to light at 38-42 Bécsi Street (MÁRITY, Archives of the Budapest History Museum, 1820-97).

During six months of research, an area of 1800 m² was examined in the eastern side of the lot where it is slanted toward Bécsi Street. The

higher, western zone of the lot will hopefully be uncovered in 1999. Three periods were represented by the finds brought to light during the course of excavations. These include the Copper Age, the Roman Period and the Middle Ages. In addition a number of Modern Age features were also encountered.

The Copper Age (Figure 2) archaeological topography of the site is represented only by a pit and a larger stone block surrounded by a system of post holes. Animal bones and pot sherds were found around this latter feature which could be assigned to the Baden culture. Prehistoric excavations were monitored by Péter Prander.

Following the Copper Age finds, Roman Period monuments were

2.kép: Bécsi út 44-50., összesítő rajz

Figure 2. 44-50 Bécsi Street, summary drawing

zadai alatt folyamatosan, de többféle funkcióra használták. Az alábbi periodizáció elsődlegesen az ásatási megfigyeléseken alapszik, a leletanyag feldolgozása során a kép még módosulhat, illetve változhat.

I. A legkorábbi periódust néhány, többé-kevésbé ovális, mintegy 40 cm mély „gödör” képviseli, melyekben állatsonttal kevert, kisméretű

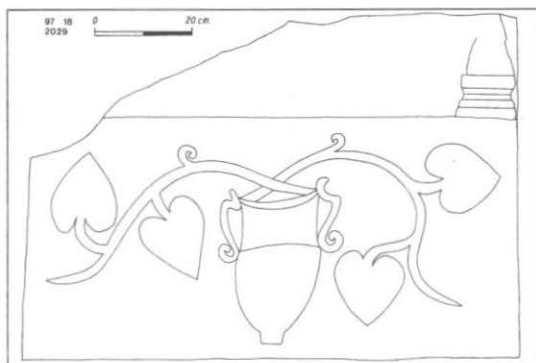
confirmed at the site. This year it could again be observed that the area was used continuously throughout the Roman Period, although its function changed. The following periodization is primarily based on excavation data, that is, the general picture may have to be modified or changed as the analysis of find materials proceeds.

és töredékes kerámia-anyag került elő. Valószínűleg a II. periódus kőfalas építményével pusztították el a gödrök felső részét. A kevés és töredékes anyag alapján funkciójukra nem következtethetünk, formájuk atipikus.

II. A következő periódust egy kőfalas építmény képviseli (2.kép), melyet csak részben tárhattunk föl, mivel keleti része a Bécsi út alá esik. Három oldalfala került elő, melyeknek teljes hosszát és szélességét nem ismerjük. Az északi és déli fal jelenlegi hossza 15 m, a kelet-nyugati irányúé 25 m, mindkettő habarcsba rakott kőből készült. Sajnos egy 19. századi pince átvágta a falszakaszokat. Eredeti magasságukra – kb. 1 méter – néhány bejárati oldaltalag utal. A falakon belül megfigyelt jelenségek és előkerült objektumok (sírok), leletek (sírkő (3.kép), síremlék alapozás, kőbázis, illetve belső kisebb építmény) alapján valószínű, hogy az építmény sírkertként vagy pontosabban egy nagyobb kiterjedésű (több mint 395 m²) temetkezési egységként szolgált. Típusa eltérő a Máriy Erzsébet által a terület déli részén (Bécsi út 38-42.) 1993-ban feltárt sírkertekétől. Az építmény bejáratát két oszlop bázis határolta, melyek talán szobrok alapját képezték, vagy díszkapuzat alapját alkották. Az északi ré-

I. The earliest period is represented by a few oval „pits” of approximately 40 cm depth. These contained small sherds mixed with animal bones. It is likely that the stone-walled building of Period II destroyed the upper layers of these pits. The original function of these features cannot be identified on the basis of the small and fragmented material. Even their shape is atypical.

II. The next period is represented by a stone-walled building (Figure 2). It could only be partially excavated, since its eastern side fell under Bécsi Street. Three of the side walls could be recovered, although their full lengths and widths remained unknown. The currently known lengths of the northern and southern wall are 15 m, while the east-west wall measured 25 m. Both walls were made of stones embedded in plaster. Unfortunately, a 19th century cellar cut through these wall sections. Their original height (approximately 1 m) could be estimated on the basis of a few side elements from the entrance. On the basis of phenomena within the walls, as well as the features (graves) and other finds (a gravestone (Figure 3) tombstone foundations, a stone base and a small indoor structure respectively) discovered, it seems likely that this

3.kép: Római kori sírkő
Figure 3. Roman Period grave stone

szen előkerült hatalmas alapozás egy nagyméretű síremléket hordozhatott, amelyet sokat ismerünk a római korból, sőt Aquincumban is került elő párhuzama. Az építmény belső járászintjét képező vöröses a rétegben került elő egy kivételes minőségű, jó kivitelezésű kő oroszlánfej (4.kép): szája nyitva, így láthatóak tépőfogai és lógó nyelve. Szemei kifejezőek, sörényét is jól ábrázolták. Felmerül a kérdés, hogy Aquincumban, illetve környékén készült, vagy esetleg Itáliából importálták. Az izoláltan talált töredék eredeti rendeltetésével kapcsolatban a topográfia alapján elsősorban arra gondolhatunk, hogy az egy síremlék része volt. Természetesen más, elsősorban szakrális rendeltetésű építmények is szóba jöhetnek, ezek topográfiai alátámasztása azonban

structure served as a walled in graveyard, more exactly a rather extensive (over 395 m²) burial ground. Never the less, this site is different from the type of graveyards excavated by Erzsébet Máriy in the southern section of the same area (38-42 Bécsi Street) during 1993. The entrance of the building is bordered

by two column bases, which either served as pedestals for statues or as the foundations of an ornamental gate. The large size foundations discovered in the northern section must have belonged to a massive grave monument, many of which are known from the Roman Period. A parallel to such monuments is known in Aquincum as well.

An extremely carefully executed, high quality, stone lion's head (Figure 4) was found in the reddish layer that formed the building's inner walking surface: its mouth is open so that the canines and tongue can be clearly seen. Its eyes are expressive and the mane was also formed with care. It may be questioned whether this piece was made in the Aquincum region or was perhaps imported from Italy. On the

4.kép: Római kori kő oroszlánfej
Figure 4. Roman Period stone lion head

egyelőre hiányzik. A szájhagyomány szerint azonban egy 72 cm magas, ép oroszlánt találtak a Bécsi út 56. sz. alatt (MKÉ 1908, 94-95). A lelőköriülményekről semmi közelebbit nem tudunk, de jogosan merül fel a kérdés, hogy van-e kapcsolat a két darab között, mivel a két telket csak mintegy 60 m választja el egymástól. Sajnos a modern pincék 75 m²-nyit elpusztítottak a belső területből, s így sok információ elveztett.

Az építmény bejárata előtt haladt az az út, amelyről az építményt megközelítették, s amelyre az építmény főhomlokzata nézett. Az út korai periódusából egy észak-déli irányú, 10 m széles és 40 m hosszú

basis of archaeological topography, this isolated fragment permits us to conclude that the statue originally belonged to a grave monument. Naturally other types of buildings, predominantly with sacral functions, may also be reckoned with, although this possibility still must be backed up by from evidence of archaeological topography. According to oral tradition, a 72 cm tall, intact statue of a lion was found at 56 Bécsi Street. (MKÉ 1908, 94-95) Although no details are known concerning find circumstances, one may justifiably ask whether there could be a connection between these two finds, since the two lots are separated from each other by only circa 60 m. Unfortunately, 75 m² of the inner area was destroyed by Modern Age cellars, also resulting in a massive loss of information.

A road passed in front of the entrance of this building from which the edifice itself could also be approached. The main facade of the building also opened to this road. The 10 m wide and 40 m long excavated section of the road, running north to south, represented the earlier Roman period. The foundation of this road was dug into the subsoil and even traces of wheel tracks could be observed over its surface. A „V”-shaped, 70-80 cm deep ditch

szakaszt tártuk fel. Az út alapozását az altalajba ásták, felületén a keréknyomokat is megfigyelhettük. Nyugati szegélyén egy V-alakú, 70-80 cm mély árok került elő. Az esővíz elvezetése mellett ez akadályozta meg, hogy az útra föld folyjon, ezért az árkot folyamatosan karbantartották. Az árok felső részéből a 2. század elejére datálható leletanyag került elő. Az út és az építmény közötti sáv járda-szerű kiképzésének alapozása egy, a falra támaszkodó köves réteg, melyre keményre döngölt, vöröses színű földet helyeztek. A keréknyomok a bejárat előtti részen már nem hosszú, keskeny sávot mutatnak, hanem nagy foltokat képeznek, ami arra utal hogy itt valamilyen megállóhely lehetett. Ez is megerősíti azt a tényt, hogy itt volt az építmény bejárata. Az út és az építmény azonos korú. Erre utal az is, hogy az építmény belsejében is megtaláljuk az út felületére jellemző vöröses döngölt földet. Ez a szint minden valószínűség szerint egyúttal a belső terület járósíntje is volt.

III. A periódusban az általunk vizsgált teljes területet veszik használatba temetőként. A sírkert falának omladékába is beástak néhány sírt. Egy hamvasztásos sírt az egyik 1 x 1 méteres bejárati oszlop alapozásába ástak, mely ekkorra már eldőlt, föld fedte, s így nem volt látható.

was observed on its western side. In addition to draining the rain water, it was supposed to keep mud off the road: therefore the ditch was regularly cleaned. The upper layer of the ditch yielded material dated to the beginning of the 2nd century. The sidewalk-like feature corresponding to the band between the road and the building was a stony layer supported by the wall on the side, which was covered with a hard-pounded layer of reddish earth. Traces of wheel tracks in front of the entrance cease to run parallel in narrow stripes. They rather form major, amorphous spots, indicating that vehicles once stopped here. The road and the building are coeval. This is also illustrated by the discovery of hard-pounded reddish earth in the building's interior, characteristic of the road surface. In all probability this level served as a walking surface in the internal space as well.

III. During this period, the entire known area was turned into a burial ground. Some graves were even dug into the rubble of the destroyed wall of the cemetery. Another cremation grave was dug into the foundation of the entrance column measuring 1 x 1 m. By this time, the column itself had fallen over and was covered by dirt so that it could no longer be seen.

A II. és III. periódusból származó mintegy 100 sírból 85 volt hamvasztásos, 15 sír pedig csontvázas. A két rítust, a megfigyelések szerint egyidejűleg használták. Miután a leletanyag feldolgozása még nem fejeződött be, a sírok szétválasztása (II. illetve III. periódus) még nem áll rendelkezésünkre. Az idén feltárt temetőrészt azonban a megelőző években, a területtől délre feltárt temetőrészsel egykorú, annak szerves folytatása. A további elemzés fog arra rámutatni, hogy a temető folyamatos használatában, illetve a temető szerkezetében végbement változás mikor történt és milyen eseménnyel vagy városszerkezeti változással függhet össze. Az ez évi feltárások is megerősítik azt a korábbi eredményt, hogy a helyi őslakosság telepéhez tartozó objektumok az 1./2. század fordulójáig voltak használatban (I. periódus). Majd áttelepítésüket követően kerül sor ezen a területen, az út kitűzésével együtt, első sírkertes temetkezésekre a 2. század legelején.

IV. A temetkezéseket követő időszakban a nagyméretű sírépítmény nyugati oldalán haladó utat továbbra is használták, de lefedték egy kis kövekből álló réteggel. Az úttal egyidős út menti árkot az erózió ekkorra földdel temette be. Ennek következményeként az útra rendszeresen

Of the approximately 100 graves, dated to Periods II and III, 85 were cremations while 15 were inhumation burials. Observations in the field suggest that the two rites were practiced simultaneously. Since the evaluation of the find material is still to be finished, the complete classification of graves (into Periods II and III respectively) has not yet been accomplished. The section of the cemetery excavated, however, is coeval with the southern parts uncovered during previous years and forms an organic continuation of the same burial ground. Ongoing research will show when changes in the continuous use and structure of the cemetery took place and how they were related to historical events and settlement structure respectively. Excavations this year have reconfirmed earlier results that features associated with the settlement of the local, indigenous population remained in use until the turn of the 1st and 2nd centuries (Period I). Following resettlement, the first graveyards occurred here at the time the direction of the road was marked out at the very beginning of the 2nd century.

IV. During the period that followed the burials, the road running along the western side of the large grave construction remained in use.

föld került. Ez lehet a magyarázata annak, hogy esetenként egész szekérnyi kis követ terítettek szét rajta, hogy a kocsik ne süllyedjenek el rossz idő esetén sem. Ennek következtében az út szintje állandóan emelkedett. Az erózió megakadályozására emelték minden valószínűség szerint az út nyugati szegélyén vonuló kis falat, mely sebtében végzett munka eredménye, s nem tartja össze semmiféle kötőanyag. A rendszeres földlerakódás miatt a járdák is eltűntek és a sírépítmények leomlott falai sem voltak már láthatóak. Az út későbbi köves rétegben talált pénzek alapján az utat mind a 3., mind a 4. században használták. Még ebben az időszakban is számolhatunk szórványos betemetkezésekkel a korábbi, már felhagyott sírkertekben.

A lelőhelyen előkerült középkori objektumokat Kárpáti Zoltán, a BTM régésze tárta fel.

Az 50. sz. alatt egy 18. századi gödröt tártunk föl, melyhez fal is kapcsolódik. Azonban a későbbi bolygatások miatt egyéb objektumokat sajnos nem sikerült feltárni. A 48. sz. alatt egy, ugyancsak kapcsolatok nélküli, 18. századi gödröt tártunk föl, mely részben vágta a római kori objektumokat. Ugyanezen a telken, a római kori út szintjén egy négyzetes, téglából és kőfalú épít-

However, it was covered with a layer of small stones. By this time, the ditch that was coeval with the road, had been buried by erosion. Consequently, the road was also systematically covered by dirt. It was probably for this reason that a cart load of gravel was spread on the road, to make sure that vehicles did not sink into its surface even in bad weather. As a result, the level of the road constantly rose. The small wall along the western side of the road was probably also erected as a barrier against solifluction. It was executed in a haphazard fashion, without using plastering. As a result of systematic soil deposition the sidewalk also disappeared and the ruined walls of grave constructions could not be seen either. On the basis of coins found in the later, stony layer of the road, it may be concluded that it remained in use during both the 3rd and 4th centuries. During this same period, one may also reckon with sporadic burials within the earlier, abandoned cemeteries.

Medieval features at this site were excavated by Zoltán Kárpáti, archaeologist at the Budapest History Museum.

An 18th century pit was excavated in Lot 50. A wall is also connected to this feature. Unfortunately, no

ményt találtunk, melynek betöltésében 18. századi hulladék volt. Végül a 46. sz. alatt egy pince- és falrendszer származhat a 18. századból. A 19. század végén vagy a 20. század elején építették meg a 48. és a 50. sz. alatti telkek épületeinek pincéit. Ez az építkezés már a 19. század végén egész Óbuda területén elindult, nagylélegzetű, megtervezett városépítés részét képezi.

Patrice Bertin

Irodalom – Literature

BERTIN 1996 – BERTIN, P. Előzetes jelentés a budaújlaki temető leletmentő ásatásáról. Aquincumi Füzetek 3 (1996) 18-26

BERTIN 1997 – BERTIN P. Előzetes jelentés a Bécsi út 44. sz. alatt végzett leletmentésről. Aquincumi Füzetek 4 (1997) 40-47

MKÉ 1908 – Múzeumi és Könyvtári Értesítő 11, Budapest, 1908 94-95

other phenomena could be observed owing to subsequent disturbances. Another 18th century pit with no associated finds was discovered at Lot 48. This, in part, had cut into Roman Period features.

A rectangular building with walls made of brick and stone was found within the same lot on the level of the Roman Period Road. Its fill contained 18th century refuse. Finally, the cellar and wall system at Lot 46 may also be dated to the 18th century. The cellars of buildings in Lots 48 and 50 were built at the end of the 19th and the beginning of the 20th century respectively. Those constructions reflect the large scale, planned urban development that began throughout Óbuda at the end of the 19th century.

Patrice Bertin